

УДК 37.02

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-1.17>**Ю. В. Бондар**аспірантка факультету педагогіки і психології
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Статтю присвячено висвітленню особливостей використання творчих завдань із застосуванням інтерактивних технологій під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Зокрема, наголошено на пріоритетному значенні початкової освіти в загальноосвітній підготовці школярів. Розкрито можливості інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для формування ключових та предметних компетентностей молодших школярів. Засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках «Я досліджую світ» визначено творчі завдання з елементами інтерактивних технологій. Зосереджено увагу на розкритті сутності творчих завдань та їх вагомій ролі для розвитку пізнавальних процесів молодших школярів. Запропоновано різноманітні завдання творчого характеру для активізації усного мовлення та творчого мислення учнів. Особливу увагу приділено інтерактивним методам, зокрема інтерактивним іграм, що сприяють розкриттю креативних здібностей учнів під час вивчення курсу «Я досліджую світ». Одним із перспективних методів, що сприяє вирішенню завдань Нової української школи, визначено лепбук – інтерактивну папку для дітей. У процесі дослідження доведено переваги використання лепбуків під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Наголошено на необхідності активного використання в навчальній та позашкільній діяльності методу проєктів, який сприяє формуванню аналітичного мислення молодших школярів та навичок групової взаємодії. Запропоновані орієнтовні назви групи для організації проєктної діяльності. Визначено позитивні аспекти впровадження методу проєктів. Розкрито форми позаурочної діяльності, які сприяють розширенню кругозору учнів молодшого шкільного віку. Виокремлено базові положення, на яких має ґрунтуватися система творчих завдань, спрямована на розвиток творчих здібностей молодших школярів. Завдяки широкому використанню творчих завдань із застосуванням інтерактивних технологій освітній процес буде результативнішим та прогресивнішим.

Ключові слова: творчі завдання, інтерактивні технології, інтегрований курс «Я досліджую світ», лепбук, метод проєктів, початкова школа.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства в Україні потребує створення нової системи освіти, орієнтованої на формування інноваційної, активної, творчої особистості, яка здатна генерувати нестандартні ідеї, знаходити вихід із різноманітних ситуацій, аналізувати, порівнювати, синтезувати інформацію, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, вміти доводити та обґрунтовувати власну думку.

Тому вагомим значення набуває початкова ланка освіти, яка закладає фундамент загальноосвітньої підготовки школярів. Упровадження інтегрованих курсів у Нову українську школу (НУШ) сприяє вирішенню окреслених завдань. Саме курс «Я досліджую світ» має широкі можливості для формування ключових та предметних компетентностей у громадянській та історичній, соціальній і здоров'язбережувальній, природничій, математичній, мовно-літературній, технологічній, інформатичній освітніх галузях. У Державному стандарті початкової школи зазначено, що в молодшого школяра мають бути сформовані такі вміння: досліджувати індивідуальне мовлення для власної мовної твор-

чості; критично оцінювати інформацію; визначати проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів; експериментувати; шукати відповіді на запитання; творчо використовувати досвід для розв'язання проблем різного характеру; втілювати творчий задум у готовий виріб [1].

Все це висуває вимоги до організації навчально-виховного процесу та пошуку засобів активізації пізнавальної діяльності учнів. Використання на уроках «Я досліджую світ» творчих завдань з елементами інтерактивних технологій, що передбачають групову й парну співпрацю, суб'єкт-суб'єктну взаємодію учителя й учнів та учнів одне з одним, на нашу думку, оптимізують та урізноманітнюють освітній процес, сприяють формуванню стійкої мотивації молодших школярів до навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми свідчить, що особливості втілення змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у НУШ стали предметом досліджень І. Андрусенко, Н. Бібік, М. Пристінської, О. Савченко та інших. Серед дослідників, які акцентували на використанні

в навчальному процесі творчих завдань, варто виділити С. Рубінштейна, В. Рибалка, С. Сисоєву. На необхідності створення відповідних умов для розкриття творчого потенціалу особистості наголошували Н. Кузьміна, О. Матюшкін, В. Моляко, Я. Пономарьова, Б. Теплов та інші. Теоретичні та практичні аспекти впровадження інтерактивних технологій у навчально-виховний процес початкової школи висвітлені в працях О. Біди, Н. Коломієць, О. Пометун та інших.

Метою статті є розкриття особливостей використання творчих завдань із застосуванням інтерактивних технологій під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Виклад основного матеріалу. Організація навчально-виховного процесу передбачає не тільки навчання та виховання учнів, але й спонукання до пізнавальної та творчої діяльності, самовдосконалення та самореалізації. Під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» учні молодшого шкільного віку мають не лише засвоювати та відтворювати знання, а вміти ними оперувати для розв'язання завдань творчого характеру [2, с. 134].

У розумінні В. Суржанської, творчі завдання – «це завдання, які передбачають самостійний пошук способів для досягнення поставлених результатів, спрямовані на розвиток пізнавальних інтересів, посилення активності, відкриття нового завдяки утрудненням і суперечностям» [3, с. 13].

Ми погоджуємося з Н. Міщенко в тому, що «завдання творчого характеру розвивають пізнавальні процеси: увагу, уяву, логічне мислення, пам'ять та орієнтовані на вправне та творче застосування знань під час пошукової діяльності молодших школярів. Зміст завдань розвиває широту і гнучкість мислення, що є необхідним для ефективного розв'язання навчальних та життєвих завдань. Завдяки творчим завданням учитель може виявити індивідуальні особливості учнів, розкрити їхній творчий потенціал та визначити перспективи його розвитку» [4, с. 142].

Розвитку творчих здібностей сприяють інтерактивні методи, здатні максимально розвинути таланти та здібності дітей. Для активізації творчого мислення та усного мовлення школярів радимо використовувати такі творчі завдання:

– метод «Крісло автора» – за бажанням учні сідають у «крісло автора» і розповідають, ким за професією вони хочуть бути у майбутньому, ким працюють їхні батьки, історію свого ім'я, як вони допомагають старшим, як дбають про чистоту в громадських місцях, за що люблять природу, ким славиться Україна тощо;

– «Намалюй навпаки» – кожній групі учитель дає сюжетний малюнок. Необхідно описати його, замінюючи основні явища, дії, ознаки на протилежні, а потім намалювати навпаки;

– складання загадок – за аналогією скласти подібну загадку, проаналізувавши її, але вже іншого змісту; за описом, роздивляючись ілюстрацію або предмет, необхідно описати його; за темою, наприклад, патріотична тематика: про Батьківщину, прапор, герб, рідний край, столицю;

– «Ситуативне моделювання» – створення вчителем ситуації, за якої діти мають спроектувати і відтворити свої дії, ніби в реальному житті, наприклад, «Відвідуємо хворого товариша»;

– технологія «Карусель» – допомагає навчитися учням співпрацювати, обговорюючи різні теми, наприклад, «Що означає бути людиною?», «Де на світі живе доброта?», «Шкідливі та корисні звички». Діти мають довести свою думку товаришеві, дотримуючись при цьому толерантності і поваги;

– ігрова діяльність – активне впровадження в навчальну діяльність різноманітних ігор, наприклад, «Яку фірму можна відкрити» (за ілюстраціями предметів, діти визначають сферу, в якій їх можна використовувати), «Чому так сталося?» (діти мають проаналізувати проблему, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки і зробити висновок – річка вийшла із берегів і затопила поля) [5, с. 144–145].

Для розвитку креативних здібностей під час вивчення курсу «Я досліджую світ» варто використовувати інтерактивні ігри: симуляції, театралізації, драматизації, які допоможуть дітям розширити соціальний досвід. Наприклад, у першому класі учням можна запропонувати розіграти сценки такого змісту: «Подруги, здорова й та, яка захворіла, розмовляють по телефону. Що вони розповідають про своє самопочуття? Які ознаки має здоровий організм?», «Уявіть, що ви – «репортери» й маєте взяти інтерв'ю у представників різних професій. Придумайте, про що запитати й що вам розповідатимуть про свої професії різні люди» [6, с. 28, 82]. Завдяки іграм-інсценізаціям розвивається креативне мислення, творча уява, зв'язне мовлення, уміння спілкуватися.

Для організації групової взаємодії учням радимо використовувати дидактичну гру «Вміємо домовлятися». Кожна група має опрацювати ситуацію і запропонувати власні шляхи її розв'язання. Наприклад: «Арсен дуже любить слухати гучну музику, та ще й відвідує музичну школу, де вчиться грати на барабанах. Але з ним у квартирі живе старенький дідусь, який не дуже любить гучну музику. Хлопчиків зараз потрібно якомога більше часу присвятити підготовці до екзамену у музичній школі» [7, с. 15]. Це завдання сприяє формуванню в учнів уміння аналізувати ситуацію та знаходити різні варіанти її вирішення.

Варто зазначити, що групова робота викликає в молодших школярів зацікавлення. Тому, під час вивчення теми «Гірські породи» кожній групі можна

запропонувати дати відповідь на проблемне запитання «Чи можуть гірські породи існувати вічно?». Групи, опрацювавши літературу із цієї теми, презентують результати своєї роботи, даючи відповідь на проблемне запитання, роблять висновки.

Ще одним ефективним методом активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів молодшого шкільного віку в групах є створення моделі навколишнього середовища для живих організмів. Наприклад, під час етапу узагальнення та систематизації знань із теми «Птахи» у першому класі, можна запропонувати дітям скласти модель середовища для якоїсь пташки: синички, горобця. Склавши модель, кожна група має презентувати свою роботу, пояснюючи свій вибір [2, с. 135].

Вивчаючи ознаки здорової людини, можна застосувати інтерактивну гру «Павутинка». Дітям необхідно виконати творче завдання: дібрати ілюстрації, які характеризують здорову людину і створити колаж. Для повторення і закріплення вивченого матеріалу цікавою для молодших школярів є інтерактивна гра «Слово за словом». Діти пригадують ключові слова, словосполучення з попереднього уроку. Кожен наступний учень має повторити названі слова і назвати свої, утворивши довгий ланцюг слів. Наприклад, перелік корисних та шкідливих звичок, ввічливі слова, ознаки пір року, автентичні характеристики країн тощо. Такий метод розвиває в учнів уважність, пам'ять, вміння слухати однокласників [8, с. 38].

На думку Ю. Саєнко, одним із перспективних методів, що сприяє вирішенню завдань НУШ, є створення лепбуку – інтерактивної папки для дітей із певної теми, яка містить структурований навчальний матеріал та набір розвиваючих, творчих завдань. Лепбуки можна використовувати для повторення або закріплення навчального матеріалу з однієї або кількох тем, як портфоліо, для організації учнівських презентацій. Використання лепбуків під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» має багато переваг, серед яких дослідниця визначає такі:

- організація навчальної діяльності в ігровій формі;
- формування навичок самостійного збору, виокремлення, систематизації та структурування інформації;
- упорядкування на власний розсуд інформації з певної теми;
- краще розуміння і запам'ятовування матеріалу;
- зручний спосіб повторення вивченого в будь-який час;
- розвиток творчих здібностей та комунікативних навичок;
- формування вмінь розподіляти обов'язки та працювати в команді;

– підвищення зацікавленості в навчанні [9, с. 444–445].

З огляду на зазначене вище варто наголосити, що лепбуки допоможуть молодшим школярам не лише швидко засвоїти нову інформацію, але й ефективно закріпити вивчений матеріал в ігровій формі з будь-якої теми навчальної дисципліни «Я досліджую світ».

В. Партола, Н. Смолянук рекомендують у навчальній, позакласній та позашкільній діяльності під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» активно використовувати метод проєктів, що дасть змогу сформувати навички аналітичного погляду на інформацію, групової взаємодії, вміння розподіляти обов'язки, відповідати за результати виконаної роботи. Завдяки такому виду роботи кожен учень відчує себе членом команди [10, с. 42].

У підручнику для першого класу «Я досліджую світ» І. Грущинської, З. Хитрої, І. Дробязко представлено чотири творчих родинних проєкти такої тематики: «Історія мого життя», «Складання власного родоводу», «Досліджуємо історію свого будинку, вулиці, села або міста», «Мої друзі – рослини і тварини» [6]. Також учням треба пропонувати фантастичні проєкти, які розвивають фантазію та творчу уяву школярів. Наприклад, проєкт космічного міста, проєкт житлового будинку під водою, проєкт всюдихода для пересування по джунглях.

Вважаємо, що для створення проєктів краще поділити учнів на такі групи:

- група «Знавці мови» (українська мова);
- група «Дослідники гідросфери» (природознавство);
- група «Художники та мистецтвознавці» (образотворче мистецтво);
- група «Креативні математики» (математика);
- група «Знавці пісенної творчості» (мистецтво);
- група «Мультиплікатори» (інформатика).

Завдяки проєктній діяльності діти зможуть досліджувати та вивчати певний об'єкт, явище, оволодіти способами навчально-пізнавальної діяльності та початковими дослідницькими вміннями [11, с. 223]. Розширенню кругозору та світогляду молодших школярів сприяють екскурсії на підприємства, у природу, бібліотеку, турпоходи по рідному краю, відвідування музеїв, театрів, після чого учні можуть відтворювати свої враження у творчих роботах: творах, есе, сенках, аплікаціях тощо [12, с. 121].

У позаурочний час молодші школярі можуть також брати участь у театралізованих виставах, агітбригадах, долучатися до участі в зустрічах із представниками поліції, служби газу, міськвodoканалу тощо, створювати творчі проєкти на природничу, здоров'язбережувальну, патріотичну тематику, малювати плакати, виготовляти вироби відповідно до запропонованої теми [8, с. 39].

Для нашого дослідження цінними є висновки, сформульовані М. Явоненко, яка виокремлює ключові положення, на яких має ґрунтуватися система творчих завдань, спрямована на розвиток творчих здібностей молодших школярів, зокрема, створення позитивної атмосфери на уроці, використання завдань із розвитку емоційно-чуттєвої сфери, стимулювання мотивації творчої діяльності, творчого мислення, уяви, образного мовлення, повноцінне використання впливу таких чинників, як природа та різні види мистецтв, організація ситуацій емоційно-ціннісних переживань [13, с. 20].

Висновки і пропозиції. Отже, різнопланова навчальна діяльність, яка передбачає використання вчителем творчих завдань із застосуванням інтерактивних технологій, допоможе учням отримати задоволення від освітнього процесу, налагодити дружні взаємини, позитивно мотивуватиме до праці. Під час виконання завдань творчого характеру в групах діти вчать спілкуватися один з одним, поважати думку співрозмовника, дотримуватися розподілених ролей. За таких умов навчально-виховний процес буде проходити ефективніше та цікавіше.

Подальших наукових розвідок потребує аспект порушеної проблеми, пов'язаний із розробкою системи творчих завдань, спрямованих на формування творчих умінь у молодших школярів.

Список використаної літератури:

1. Державний стандарт початкової освіти № 87 від 21 лютого 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF> (дата звернення: 13.05.2020).
2. Горват М.В., Кузьма-Качур М.І. Активізація навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі формування природознавчої компетентності. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2019. Вип. 2 (10). С. 134–137.
3. Суржанська В.А. Творчі завдання як засіб формування пізнавальної активності старших дошкільників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Харків, 2004. 19 с.
4. Міщенко Н.І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій. *Таврійський вісник освіти*. 2017. № 1 (57). С. 138–144.
5. Кузьменко Ю.В., Жилієва Л.С. Розвиток творчих здібностей дитини як передумова успішної соціалізації особистості. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 1 (49). С. 142–146.
6. Грущинська І.В., Хитра З.М., Дробязко І.І. Я досліджую світ : підручник інтегрованого курсу для 1-го кл. закл. заг. серед. освіти (у 2 частинах) : Частина 1. Київ : УОБЦ «Оріон», 2018. 112 с.
7. Волощенко О.В., Козак О.П. Навчально-методичні матеріали до Модельної навчальної програми для першого класу. Львів : Центр освітньої політики, 2018. 45 с.
8. Войтенко О.В. Виховання в учнів початкових класів цінностей здорового способу життя засобами ігрової діяльності. *Наукові записки Малої академії наук України. Серія «Педагогічні науки»*. 2019. Вип. 14. С. 37–39.
9. Саєнко Ю.О., Руденко Ю.А., Кравченко О.В., Забарюща А.А. Теоретичні аспекти використання лепбуків у процесі навчання учнів початкових класів (освітня галузь «Я досліджую світ»). *Topical issues of the development of modern science*. 2020. С. 443–446.
10. Партола В.І., Смолянук Н.В. Використання методу проектів у процесі викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Новий колеґіум*. 2019. № 1. С. 39–42.
11. Столяр Г.І. Сучасні педагогічні технології: досвід та інновації. *Початкова освіта: сучасні перспективи розвитку* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2018. С. 222–223.
12. Міненко А.О. Дослідження актуальних питань розвитку творчих здібностей молодших школярів в педагогічній діяльності учителя початкової школи. *Наука і освіта*. 2014. № 8. С. 119–123.
13. Явоненко М.В. Система творчих завдань між предметного характеру як засіб розвитку літературно-творчих здібностей молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Чернігів, 2007. 220 с.

Bondar Yu. Using creative tasks while studying the integrated course “I explore the world” in primary school

The article is devoted to the peculiarities of the use of creative tasks with the use of interactive technologies during the study of the integrated course “I am exploring the world”. In particular, the priority is given to the priority of primary education in the general education of schoolchildren. The possibilities of the integrated course “I explore the world” for the formation of key and subject competencies of junior high school students are revealed. Creative tasks with elements of interactive technologies are defined as a means of activating students’ educational and cognitive activities in the lessons “I explore the world”. The focus is on revealing the essence of creative tasks and their important role for the development of cognitive processes of junior schoolchildren. Various creative tasks for activating oral speech and creative thinking of students are offered. Particular attention is paid to interactive methods, in particular, interactive games that help to reveal the creative abilities of students while studying the course “I explore the world”. One of the promising methods that helps to solve the problems of the New Ukrainian School is a laptop – an interactive folder

---

for children. The study proved the benefits of using laptops when studying the integrated course “I explore the world”. Emphasis is placed on the need for active use in educational and extracurricular activities of the project method, which contributes to the formation of analytical thinking of primary school students and group interaction skills. Approximate names of the group for the organization of project activities are offered. The positive aspects of project method implementation are identified. Forms of extracurricular activities that help expand the horizons of primary school students are revealed. The basic provisions on which the system of creative tasks based on the development of creative abilities of junior schoolchildren should be based are highlighted. Due to the widespread use of creative tasks with the use of interactive technologies, the educational process will be more productive and progressive.

Key words: *creative tasks, interactive technologies, integrated course “I am exploring the world”, laptop, project method, primary school.*